

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาวะปัจจุบันโลกได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปมากมาย และด้วยความรวดเร็ว โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลการพัฒนาเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมของประเทศต่าง ๆ (กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521) บุคคลทั้งหลายจึงจำเป็นต้องใช้ความพยายามในการปรับสภาพทั้งทางกายและทางจิตใจให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บางครั้งบุคคลก็สามารถปรับสภาพทางกายและจิตใจได้ดี แต่บางครั้งก็ปรับไม่ทัน ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวาย และประสบปัญหานานาประการ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อเนื่องในสภาพลูกโซ่ต่อบุคคลทั้งสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิต บุคคลจึงจำเป็นต้องหาทางป้องกันรักษา เพราะบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

สุขภาพจิตเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะการมีสุขภาพจิตดีนั้นจะมีผลต่อการทำงาน การดำรงชีวิต การปรับตัวและการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ดังที่องค์การอนามัยโลกได้ประกาศนโยบายให้บริการสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อบรรลุเป้าหมาย "สุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543" (Health for All by the Year 2000) ซึ่งหมายความว่า "ในปี พ.ศ. 2543 ประชากรโลกจะได้รับการพัฒนาให้มีสุขภาพอนามัยในระดับที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นประโยชน์ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม" (กระทรวงสาธารณสุข, 2526) นั้น กระทรวงสาธารณสุขก็ได้กำหนดให้เรื่องสุขภาพจิตนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการให้บริการสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชน (มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข, 2523) เพื่อให้มีสุขภาพทั้งกายและจิตดีถ้วนหน้านั่นเอง

โรคจิตโรคประสาทไม่ได้เป็นสาเหตุโดยตรงให้ผู้ป่วยตาย แต่กลับจะทำให้ผู้อื่นรอบ ๆ ข้างตาย ผู้มีความประพฤติ อารมณ์วิปริต และโรคจิตโรคประสาทจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศชาติทรุดหนัก เพราะความไร้สมรรถภาพ ผู้ป่วยด้วยโรคจิต โรคประสาทเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ไม่ทราบว่าตนป่วย ไม่ยอมรับการรักษา เพราะสมองไม่สั่งการในทางที่ถูก ถ้าบังเอิญผู้ป่วยนั้นเป็นบุคคลสำคัญ มีตำแหน่ง หน้าที่ระดับผู้บริหาร มีหน้าที่ควบคุม กำเนิการวางนโยบายของหน่วยงาน สามารถนำสังคมส่วนรวมไปสู่ความหายนะได้ (วิศกดิ์, 2522)

หทัย (2527) จากรายงานการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในด้านข้อมูลทางการแพทย์และการสาธารณสุข และเครื่องมือชี้ภาวะของปัจจัยต่าง ๆ ทางจิตวิทยา สังคม อาจสรุปได้ว่า สถานภาพทางสุขภาพจิตของประชาชนชาวไทยได้เสื่อมโทรมลงเป็นลำดับ โดยที่รัฐบาลไม่อาจแก้ไขอย่างได้ผล จึงเป็นการระลอกจนเป็นภัยต่อสังคม ทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อปัจจัยกำลังอำนาจของชาติในส่วนสังคมจิตวิทยา และยังมีผลเสียต่อด้านเศรษฐกิจ และการเมืองอีกด้วย กล่าวคือ สถานภาพทางสุขภาพจิตของสังคมไทยในปัจจุบันทำให้เกิดความไม่มั่นคงของชาติเป็นอย่างมาก

เป็นที่ยอมรับกันในสังคมทั่วไปว่า บุคคลล้วนต้องการเป็นคนดี พรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สิน ยศศักดิ์ ชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นในสังคม แต่เนื่องจากคำว่า "ความแตกต่างระหว่างบุคคล" ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลมาจากพันธุกรรมหรือสิ่งแวดล้อมก็ตาม ทำให้เกิดบุคคลต่างสถานภาพขึ้น เช่น ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน กรรมกร หรือแม้แต่ผู้ต้องขัง เราไม่สามารถกำหนดได้ว่าชีวิตของบุคคลใดมีค่ามากกว่าหนึ่งหรือน้อยกว่าหนึ่ง ทุกคนที่เกิดมามีค่าเท่ากับหนึ่งชีวิต และเป็นส่วนหนึ่งของประชากรทั้งโลก ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีฐานะทางสังคม หรือทางเศรษฐกิจอย่างไร ความแตกต่างทางด้านต่าง ๆ ไม่สามารถจะระบุหรือแยกแยะให้ค่าของความเป็นคนน้อยลงไปได้เลย เราจึงควรคำนึงถึงทุกชีวิตโดยเสมอภาคเพื่อมนุษยธรรม ซึ่งเป็นเครื่องค้ำจุนโลก

ปัจจุบันปีหนึ่ง ๆ ตำรวจและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดูแลทุกข์สุขให้กับประชาชน ต้องประสบปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ มากมาย บุคคลที่กระทำผิดนั้นมีทั้งคนจน คนรวย มีทั้งที่ได้รับการศึกษาก็ และไม่ได้รับการศึกษา จากสถิติของผู้ต้องขังในเรือนจำตั้งแต่ปี 2524-

2527 ทั่วประเทศมีดังนี้คือ 73,464 คน 71,387 คน 80,463 คน และ 85,208 คน ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก (กรมราชทัณฑ์, 2529) จากจำนวน ผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น รัฐบาลก็ต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะนำไปเป็นค่าใช้จ่าย สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำแทนที่จะได้จ้างงบประมาณเหล่านี้ไปใช้พัฒนาประเทศชาติในด้านที่สำคัญอื่น ๆ

ผู้ต้องขังมีความเป็นคนเหมือนบุคคลทั่ว ๆ ไป มีชีวิตจิตใจ มีความรู้สึก ไม่แตกต่างไป จากบุคคลอื่น ๆ เลย แต่ต้องมีสภาพการเป็นอยู่ที่ไร้อิสรภาพ มีชีวิตอยู่ในบริเวณจำกัด และ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมตลอดเวลา เป็นการถูกล่วงโทษ ซึ่งสร้างความกดดันทางด้านจิตใจ มาก.

ในบางกรณีผู้ต้องขังไม่ใช่บุคคลผู้กระทำผิด แต่จำยอมด้วยเหตุผล เพราะว่าการบวนการยุติธรรม (Criminal Justice Administration) คือแบบแผนของการดำเนินงาน ที่อาศัยหลักฐานเป็นตัวบ่งชี้ข้อเท็จจริง (อรรถ, 2518) หากหลักฐานที่ปรากฏเป็นหลักฐานเท็จ ผลสรุปหรือการตัดสินก็อาจเป็นเท็จได้ ดังนั้นการกักขังน่าจะมุ่งผลในการลดหรือขจัดพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ไป

ผู้ต้องขังที่พ้นสภาพจากสถานกักกันแล้ว ค่าของความเป็นคนของเขาหาได้ลดลงไม่ แต่ เขาอาจจะไม่ได้รับการยอมรับ ถ้าบุคคลในสังคมเหยียดหยาม ขาดความใส่ใจ เช่น ประชาชน ผู้สุจริตบางคนที่ถูกจับขังเป็นอาชญากร เมื่อพ้นโทษแล้วไม่มีโอกาสกลับเข้ารับราชการหรือทำงาน ในรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชนก็ไม่รับเพราะมีใบแดงแจ้งโทษไปตลอด (จินตนา, 2524) ชีวิตของเขาจะดำเนินต่อไปได้อย่างไร แต่ถ้าสังคมเข้าใจยอมรับในความผิดพลาด ตลอดจน ให้กำลังใจแก่เขาเหล่านั้นบ้าง เพื่อช่วยประคับประคองให้ชีวิตเขาสามารถยืนหยัดอยู่ได้เยี่ยงบุคคล ทั่ว ๆ ไป คงเป็นเหตุผลที่เหมาะสม เพราะทุกคนต่างตระหนักดีว่าปัญหาทางสุขภาพจิต นอก จากจะส่งผลอันไม่พึงประสงค์ต่อตนเองแล้ว ยังอาจมีผลกระทบต่องานที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ ด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับสุขภาพจิตด้านต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง

## 1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะ

1. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีกี้ว จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.2531 จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 33.8 ของผู้ต้องขังทั้งหมด

### 2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

- 2.1 ตัวแปรต้น คือ ระยะเวลาของการต้องโทษ ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

10 ปี - 24 ปี (โทษขั้นต่ำ)

25 ปี - 34 ปี (โทษชั้นกลาง)

35 ปี - ตลอดชีวิต (โทษชั้นสูง)

- 2.2 ตัวแปรตาม คือ ลักษณะสุขภาพจิต 9 ด้าน

3. ผู้ต้องขังที่นำมาศึกษา คือ ผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีกี้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้รับการคัดสรรคัดเลือกแล้วทุกรายเท่านั้น

## 1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัยนี้มีดังต่อไปนี้

ผู้ต้องขังให้คำสัมภาษณ์ด้วยความจริงใจ

## 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. "สุขภาพจิต" หมายถึง คะแนนที่ได้จากการประเมินโดยใช้แบบสัมภาษณ์ปัญหาสุขภาพจิต SCL-90 ซึ่ง รศ.พัชรา กาญจนารักษ์ ผศ.รัชณี ขวัญบุญจัน และ ดร.พรรณราย ทรัพย์ประภา ได้ร่วมกันแปลและดัดแปลงมาจากแบบทดสอบสุขภาพจิต SCL-90 ของ Leonard R.Derogaglio, Ronald S.Lipman และ Lino Covi

แบบสัมภาษณ์สุขภาพจิต SCL-90 ประกอบด้วย Scale ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. Somatization
2. Obsessive-Compulsive
3. Interpersonal Sensitivity
4. Depression
5. Anxiety
6. Hostility
7. Phobic anxiety
8. Paranoid Ideation
9. Psychoticism

2. "ผู้ต้องขัง" หมายถึง บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายใต้คำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งอยู่ในเรือนจำกลางคลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อ พ.ศ.2531

3. "เกณฑ์ปกติค่อนข้างสูง" (normal high) หมายถึง ระดับของสุขภาพจิตที่จัดอยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่เกือบจะพ้นเกณฑ์ปกติแล้ว

#### 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จะให้ข้อมูลที่เป็นหลักฐาน เกี่ยวกับสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อแพทย์และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแล รักษาผู้ต้องขัง
2. ข้อมูลเหล่านี้ หักพินิจสถานทั่วไปและกองสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขสามารถนำไปวิเคราะห์ อ้างอิง และศึกษาต่อไป
3. ส่งเสริมให้ประชาชนยอมรับบุคคลที่พ้นโทษแล้ว